

FIIA 13/2012

COMMENT

Teemu Sinkkonen
Tutkija
Ulkopoliittinen instituutti

Kulkeeko Katalonia kohti itsenäisyyttä? > Itsenäisyysmieliset poliitikot sivuuttavat todelliset ongelmat ja pahentavat epävarmuuden tilaa Espanjassa ja EU:ssa

Kataloniassa suositaan kasvattava separatismi herättää Madridissa ja Brysselissä pelkoja dominoefektistä. Katalonian irtautuminen Espanjasta merkitsisi samalla eroa EU:sta ja loisi näin unionin kannalta kiusallisen ennakkotapauksen.

”Haluatteko, että Kataloniasta muodostettaisiin uusi valtio Euroopan unioniin?”

Katalonian itsehallintoalueen pääministeri Artur Mas haluaa esittää tämän kysymyksen katalonialaisille kansanäänestyksessä, mikäli hänet valitaan jatkokaudelle marraskuun 25. päivän vaaleissa. Ehdotus kansanäänestyksestä on tulehduttanut Katalonian ja Espanjaa hallitsevan, vahvaa keskushallintoa kannattavan Kansanpuolueen (Partido Popular, PP) välit. Euroopan unionin oikeusasioiden komissaari Viviane Reding on asettunut kiistassa Madridin puolelle sanomalla, että jos Katalonia julistautuu itsenäiseksi, se ei voi pysyä unionin tai rahaliiton jäsenenä. Madridin ja Brysselin poliitikkoja ei huolestuta niinkään kansanäänestyksen kysymys, vaan mahdollinen vastaus.

Pyrkimykset vahvistaa Katalonian itsehallintoa eivät ole uusia. Ne näyttävät nousevat esiin aina, kun konservatiivinen PP nousee Espanjan hallitukseen. Tähän saakka PP on onnistunut torjumaan kaikki aloitteet Katalonian aseman muuttamiseksi. Näihin kuuluvat muiden muassa vuoden 2006 itsehallintoasetus sekä tuorempi ehdotus, jossa Katalonia olisi saanut pitää verotulonsa itsellään. Baskimaalla tämä oikeus jo on.

Espanjan itsehallintoalueet poikkeavatkin suuresti toisistaan itsehallinnon laajuuden suhteen. Järjestelmä on epätasa-arvoinen ja monimutkainen. Aikaisemmat takaiskut itsehallinnon laajentamisyrittämissä sekä Espanjan katastrofaalinen taloustilanne ovat antaneet katalaanien itsenäisyysliikkeelle nostetta.

Mikäli kansanäänestys järjestetään ja tulos on ennakoitun mukainen, Espanja saisi talouskriisin lisäksi niskoilleen vakavan legitimitettkriisin, mikä pitkittäisi epävarmuuden tilaa. Maan keskushallitus on tästä tietoinen ja on hyökännyt voimakkaasti kansanäänestysehdotusta vastaan. Espanjan perustuslainen tuomioistuimien hylkäsi vuonna 2006 Kataloniassa hyväksytyt itsehallintoasetuksen, ja PP nojaa tuomioistuimen päätökseen todettaen, että uusi kansanäänestys olisi vallankaappaus.

PP:n edustajien mukaan itsenäisyyskeskustelu vie huomion pois Katalonian talousongelmista. Heidän mukaansa Katalonian itsenäisyys johtaisi yhteiskunnan jakautumiseen, työpaikkojen häviämiseen, ongelmiin eläkkeiden maksamisessa – ja lopulta totalitaariseen ”banaanitasavaltaan”, jossa lakeja ei kunnioitettaisi.

Kataloniaa hallitseva Convergència i Unió – puolue (CiU) oli PP:n us-

kollinen liittolainen niin Madridissa kuin Barcelonassa aina Katalonian vaalikampanjan alkamiseen asti. Nyt CiU on korottanut panoksia toteamalla, että seuraava pääministeri ei ole enää Espanjasta riippuvainen ja että ”konfliktitilanteessa” Katalonian poliisivoimat olisivat Katalonian hallituksen komennossa.

Puheiden koventuessa kompromissiratkaisun löytäminen alkaa näyttää vaikealta. Yksin CiU voi saada Katalonian parlamenttiin ehdottoman enemmistön ja kaikkiaan itsenäisyysmieliset puolueet saanevat jopa kaksi kolmasosaa edustajapaikoista. Vaalien suurin häviö tulee todennäköisesti olemaan Katalonian sosialistipuolue PSC, joka on itsenäisyyskysymyksen suhteen yksi Katalonian maltillisimmista puolueista.

Mielipidetiedustelujen mukaan lähes 60 prosenttia katalaaneista vastaisi ehdotettuun kansanäänestyksen kysymykseen ”kyllä”. Siitä ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä, mitä ”uudella valtiolla” tarkoitetaan – suurempaa autonomiaa vai täydellistä itsenäisyyttä. Riippumattoman CIS-tutkimuslaitoksen mielipidetiedustelun mukaan vain 16 prosenttia katalonialaisista haluaa säilyttää nykyisen itsehallintomuodon, 26 prosenttia haluaa lisätä itsehallintoa ja 41 prosenttia kannattaa Katalonian täydellistä itsenäistymistä.

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Madridissa pelätään, että Katalonian kansanäänestys voi johtaa laajempaan Espanjan hajoamiseen, sillä Katalonia ei ole ainoa alue, joka havittelee lisää itsemääräämisoikeutta.

Katalonian asema ei kuitenkaan ole yksin Espanjan sisäinen kysymys. Itsenäistyminen loisi ennakkotapausten, josta monet muut Euroopan alueet – kuten esimerkiksi Skotlanti, Flanderi tai Pohjois-Italia – ottaisivat mallia. Samalla Katalonia näyttäisi, miten Euroopan unionista voi irtautua, ja tätä oppia EU ei halua kenenkään saavan. Talouskriisi on jo lyömässä unionin sisälle jakolinjaa velkoihin ja velallisiin, ja esiin nostetaan spekulatioita milloin minkäkin maan irtautumisesta joko rahaliitosta tai koko EU:sta. Katalonian ero voisi johtaa dominoefektiin. Sitä katalonialaiset eivät halua. He ovat hyvin EU-myönteisiä, ja juuri tämän vuoksi kansanäänestyksessä kysytään, pitäisikö Kataloniasta muodostaa uusi valtio Euroopan unioniin.

Itsenäisyysmielisten katalaanien ongelmaksi jää, etteivät he voi noukkia rusinoita pullasta. Kuten oikeusasioden komissaari Reding on todennut, mikäli Katalonia päättää irtautua Espanjasta, sen on erottava myös EU:sta ja rahaliitosta. Jos se sen jälkeen haluaa EU:n jäseneksi, sen on käytävä läpi sama pitkälinen

hakemusprosessi kuin muidenkin ehdokasmaiden. Katalonia ei kuitenkaan nykyisellään täyttäisi EU-jäsenmaiden taloudelle asetettuja ehtoja.

Kansanäänestykselle ehdotettu kysymyksenasettelu on epäselvä ja harhaanjohtava. Siinä ei mainita lainkaan käsitettä itsenäisyys. Lisäksi Katalonian asema Euroopan unionissa riippuu enemmän muista EU-maista kuin katalonialaisten omista toiveista.

Toisaalta Madridin keskushallinnon politiikka on vain lisännyt itsenäisyshaluja Kataloniassa. Yhä useammat kansalaiset kokevat, etteivät poliitikot edusta heitä ensinkään. Tämä kehitys on paljon huolestuttavampaa kuin mahdollinen kansanäänestys, sillä se voi johtaa ulkoparlamentaariseen poliittiseen toimintaan.

Katalonian asemasta olisikin viisainta järjestää sellainen kansanäänestys, jossa kaikki vaihtoehdot olisivat esillä kustannuksineen. Voi kuitenkin olla, että tämä vaihtoehto pelottaa jopa Katalonian itsenäisyysmielisiä.